

ISSN 2149-9845

TÜRKİYE
DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF RELIGIOUS EDUCATION STUDIES (TJRES)

مجلة بحوث التربية الدينية التركية

Sayı/Number 4

İzmir - 2017

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Turkish Journal of Religious Education Studies
TÜRKİYE/TURKEY

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 4 • Aralık/December 2017 • ISSN 2149-9845

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör/Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Hakemi / Editor

Ahmet GEDİK

Editörler/Editors

Siebre MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVINÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	

Kitap Değerlendirme Editörleri/Book Review Editors

Hakkı KARAŞAHİN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) -
Ahmet Ali ÇANAKÇI (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)

Yayın Kurulu/Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Bezza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAKÇI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Abdurrahman DODURGALI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)
Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Hülya HACİSMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)
Hakkı KARAŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep KAYMAKCAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhittin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebre MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı/Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım/Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI / Safnaz ASRI

Baskı/Printed By

Limit Ofset

İÇENDEKİLER/TABLE OF CONTENTS

MAKALELER/ARTICLES

Türkiye Gerçekliğinde Sivil Toplum ve Cemaatlar
SAFFET KÖSE / 9-22

What is Nonbelief? An Empirical Research on the Concept of Nonbelief
KENAN SEVİNÇ, TUĞBA METİNYURT, THOMAS J. COLEMAN / 23-40

Arap Dilinde Mâ Edati Ve İşlevleri
EYÜP AKŞİT / 41-59

Şîî Müfessir Ayyâşî'nin Tefsirinde Zayıf Hadis
RECEP EMİN GÜL / 61-76

Dört Mezhep İmamının Otoritesini Tesis Eden Temel Unsurlar -Güven-Otorite İlişkisine Dair Analiz-
AHMET AYDIN / 77-88

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ/ BOOK REVIEWS

François Georgeon, Le mois le plus long: Ramadan à Istanbul
YASİN ÖZDEMİR / 89-90

Hasan Ocak, İhvan-ı Safa'nın İnsan Tasavvurunda Bilgi-Ahlak-İman İlişkisi
MEHMET DEMİR / 91-93

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ/REVIEWS

Georgeon, F. (2017). *Le mois le plus long: Ramadan à Istanbul*, Paris: Cnrs Éditions, 352 s.

Yasin ÖZDEMİR*

E-Mail: yasin.ozdemir@ikc.edu.tr

Fransız tarihçi François Georgeon'un son eseri *Le mois le plus long: Ramadan à Istanbul* (En Uzun Ay: İstanbul'da Ramazan), III. Selim'in tahta çıkışından, II. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar olan bir buçuk asırlık "modernleşme reformları" döneminde İstanbul şehrinde Ramazan ayının sosyal ve kültürel tarihini siyasi bağlamıyla ele alan tetkik bir eserdir. Çalışma Fransa Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları (Cnrs Éditions) tarafından 2017 yılında yayımlanmış olup Ramazan ayının tüm İslam dünyası için önemini ve bu ayın tecrübe edilmesinde İstanbul'un müstesna konumunun açıklanmasıyla başlamaktadır. Giriş ve sonuç kısımları dışında sekiz ana bölümden oluşan kitabın sonunda bir diğer Fransız araştırmacı Jean-François Pérouse'un kaleminden çıkan, günümüz İstanbul'unda Ramazan ayına dair bir ek bölüm yer almaktadır.

Yirmi dokuz gün veya otuz gün olan bir ayın "en uzun ay" olarak nitelenmesi ve bu nitelenmenin eserin ismi olması, yazar tarafından Ramazanın iki haftayı bulabilen ön hazırlığı ve bayram ile birlikte bir bütünlük arz etmesiyle açıklanmaktadır. Ayrıca ele alınan dönemde yüz elli miladi yılda takvimler arası farktan ötürü yüz elli dört Ramazanın oluşu; ortalama yirmi dokuz buçuk gündən on iki buçuk yıl gibi uzun bir sürenin söz konusu oluşuna dikkat çekilmektedir. Ramazan ayının uzunluğuna, on iki yaşından itibaren düzenli olarak oruç tutan altmış yaşında bir İstanbullunun hayatının yaklaşık dört yılının bu ibadetle geçişi de bir diğer örnek olarak verilmektedir.

Çalışmada Miladi ve Hicri takvimler arasındaki farktan ötürü İstanbul'da gece-gündüz süreleri ve mevsim gibi değişken unsurların hem bu aya has ibadetlere hem de ibadet dışı -kimi zaman tamamen lâdinî eğlenceler gibi- sosyal-kültürel pratiklere dair neticeleri oldukça detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ramazan ayında İstanbul'da hediyeleşme,

* Arş. Gör., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü.

yeme-içme, sahne ve gösteri sanatları, ziyaretler, okullar başta olmak üzere kamu kurumlarının çalışma saat ve düzenleri, Direkterarası gibi belli mekanların bu aya has olarak ön plana çıkışı, kamuya açık ve kişisel mekanda “oruç yeme”nin şekilleri ve sonuçları, kadının kamusal mekanlarda varlığı-görünümü, başta oruç olmak üzere bu aya özel ibadetler veya bu aya özel olmayan ibadetlerin farklılaşması-yoğunlaşması, devlet reisinin ve ricalinin dâhil olduğu seremonileri, hayır işleri, ulemanın ve tarikat ehli kimselerin pratikleri, çocuklar için Ramazan, 19. yüzyılın ikinci yarısında Ramazana özel yazılı ürünlerin ortaya çıkışı gibi hususlar çalışma boyunca detaylı bir şekilde etüt edilmektedir.

Eserde, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından düzensizlik ve asayişsizliğin geride kalmasıyla Ramazanın kamusal mekanlarda hem kadınlar hem erkekler tarafından rahatça yaşanabildiği vurgulanmaktadır. 1853-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı esnasında İstanbul'da bulunan yabancı müttefik ordularının sosyal ve kültürel hayata katkılarının Ramazanı zenginleştirmesi gibi önemli tespitler yer almaktadır. Ayrıca Kırım Savaşı (1853-1856) ile Trablusgarp Savaşı (1911-1912)-Balkan Savaşları (1912-1913)-I. Dünya Savaşı (1914-1918) arasındaki dönemin (1853-1918) Ramazan açısından daha önce görülmemiş ve bir daha görülmeyecek müstesna bir dönem olduğu, bu dönem için “Ramazan medeniyeti” ifadesinin dahi uygun görüldüğü değerlendirilmesine yer verilmektedir.

Yazar, iç ve dış ortamların akşamları ve geceleri, senenin hiçbir zamanında olmadığı kadar aydınlatılışı gibi Ramazan ayına özel mekânsal değişimin üzerinde özellikle durmaktadır: “Paris ve Londra kadar ışıklı” benzetmesine yer verilmektedir. Bu aydınlatma uygulamalarından olan mahyanın İslam dünyasında yalnızca İstanbul, Bursa ve Edirne şehirlerine has oluşu, II. Mahmut devrinde camilerle sınırlı kalmayarak İstanbul Boğazı ve Haliç'teki donanma gemilerinin direkleri arasında, kamu idaresi binaları yüzlerinde yer buluşu, mahya metinlerinin içeriğinde (örneğin “Yerli Malı Al”) Cumhuriyet dönemiyle birlikte gelen sekülerleşme gibi dikkat çekici noktaların altı çizilmektedir.

Cumhuriyet döneminde özellikle 1930'lara gelindiğinde Direkterarası başta olmak üzere Ramazanın yoğun olarak yaşandığı Suriçi'nin merkez mekanlarının terk edilişi; ayrıca ayın idrak edilmesinde esasen II. Meşrutiyet döneminde başlamış olan kamusal alandan özel alana geçişe temas edilmektedir. Başkentın Ankara'ya taşınması ile Topkapı Sarayı'nda bulunan kutsal emanetlerin ziyareti gibi imparatorluk seremonilerinin geride kalışı; ayın başlangıcının tespitinin Ay'ın gözlenmesi yerine sabit olarak belirlenmesi; Tanzimat'tan itibaren istenen ama başarılabilen mesai saatlerine dair net düzenlemeler getirilip uygulanmasının tam anlamıyla Cumhuriyet döneminde gerçekleştirildiği değerlendirilmeleri de anmaya değerdir.

Yıllarca devam edip gelen “eski Ramazanlar” söylemini esas alan nostaljinin ilk kez 1918-1923 arasında ortaya çıktığına yer veren François Georjon'un çalışması, o “eski Ramazanlar”ın detaylı bir tasviri ve tahlili olup Türkçeye kazandırılmayı beklemektedir.